

Јован (Пурић), Епископ нишки
Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
Београд
ep.jovan@gmail.com

УДК: 27-1 Јован Златоусти, свети
27-23-277.2

ПРИМЉЕНО: 12. 01. 2015.
ОДОБРЕНО: 16. 01. 2015.

О Златоустом као егзегети

Сажетак: Овај рад представља анализу списа светог Јована Златоуста, уз посебан осврт на евалуацију његових јединствених тумачења и објашњења Светога Писма. У раду ће бити истакнута и Јованова ерминевтичка начела и методе које је користио у тумачењу Светога Писма, али у литургијском контексту. Анализа Јованових беседа на одређене библијске одломке и мисли најбољи је показатељ његове егзегезе и његова жеља да представи Свето Писмо као једини фактор човековог спасења. Овај рад има за циљ да нагласи чињеницу да познавање библијског тумачења Отаца Цркве и њихове богословске мисли доприноси живој обнови православног богословља.

Кључне речи: Свети Јован Златоуст, Свето Писмо, Јеванђеље, егзегеза, беседе

Циљ нам је да у нашем раду изнесемо праву слику Јована Златоуста као црквеног тумача Светога Писма као „духовне ризнице“¹ и као једног од највећих егзегета у историји хришћанске Цркве. Да бисмо у томе успели, приморани смо да систематски, у дубину и ширину, проучимо списе светог Јована Златоуста, а посебну пажњу да обратимо на процену и оцену његових јединствених тумачења и објашњења Светога Писма. Осим тога, упознаћемо и Јованова ерминевтичка начела и методе које је користио у свом раду на тумачењу и објашњењу Светога Писма. На првом месту ћемо обратити пажњу на Јованове живе и сликовите облике библијске истине, које су заступљене у Златоустовим делима. Ово чинимо због тога што сматрамо да познавање библијског тумачења Отаца Цркве и њихове богословске мисли доприноси живој обнови православног богословља. То је тако због тога што је православна библијска ерминевтика жила куцавица црквеног живота и богословља. Боље речено, пошто је библијско Предање Цркве њена жива савест, тада то значи да нас познавање црквеног тумачења Светога Писма и Свештеног Предања води на источник црквеног богословља, где ћемо се пити воде живе. Дакле, познавање Јована Златоуста као црквеног егзегете, који тумачи Свето Писмо унутар литургијског живота Цркве, значајно је, с једне стране, као сушта потреба данашњег

¹ Јован Златоусти, *Беседа на Књију Посијања*, 5,1, PG 53, 48.

православног богословља, а са друге, због тога што нам оно отвара видике у библијском и систематском богословљу. Штавише, познавање светоотачког ерминевтичког предања је кључ за разумевање црквеног живота, стваралаштва и богословских недоумица.

Све то богатство Златоустовог списатељског рада говори о његовој љубави према Цркви и људима, а уједно показује и његову марљивост, трудољубивост и преданост, иако је велики део свог живота Свети Јован провео у изузетно тешким условима. Није на одмет поменути чињеницу да се у својим тумачењима Златоусти првенствено обраћа народу Божијем, то јест хришћанима.

Златоустова тумачења су била у оквиру беседе, а није узимао поједине речи из текста Светога Писма да би их затим аналитички приказивао и језички у детаље тумачио, као што то данас чине многи савремени тумачи, јер је знао да је немогуће доћи до правилног поимања истине Светога Писма само у оквиру уског лексикографског истраживања. Свети Јован је узимао поједине стихове, или боље рећи мисли, из Светога Писма, које је затим зналачки, на мајсторски и уметнички начин објашњавао, односно, износио је тајне на видело дана, тајне, поруке и мисли које се крију иза речи Светога Писма, и увек изводио правилне закључке и наравоученија.

Говорећи о тумачењу Светога Писма Златоусти поручује: „Ако желиш да постанеш кормилар или дрводеља, мораш научити начела те вештине. У случају Светога Писма, људи не треба да ураде ништа слично, упркос чињеници да је то наука која потребује пажњу. Ипак, то је вештина такође, која захтева учење...“²

У својим беседама „О нејасноћи пророштава“, која се односе на долазак Месије Исуса Христа, богоотпадништво Јевреја и на многобошце, Златоусти истиче да су пророштва намерно нејасна. Нејасноћу он објашњава тиме што је, с једне стране, од Јудеја постојала опасност по живот за пророке, уколико би отворено и јасно рекли о свему оном лошем које су учили Јудеји,³ а са друге због тога што се очекивало да се пророштва остваре у догађајима⁴ које та пророштва наговештавају; све постаје јасније када се појавио Месија Исус Христос. Значи, тек појавом у свету оваплоћеног Бога Логоса – Исуса Христа, у потпуности нам је откривена тајна Старога Завета. Дакле, Стари Завет се тумачи у Новом Завету. Светоотачки је став да је оваплоћење Бога Логоса *par excellence* догађај који садржи значење свих загонетки и образаца у Светом Писму.⁵ Светоотачка је мисао да се *Бої оваилоишо да би се човек обожио*. Значи, у оваплоћењу Бога Логоса, то јест

² Јован Златоусти, *Беседа 8 на Посланицу Јеврејима*, РГ 63, 74СД.

³ Јован Златоусти, *О нејасноћи пророштвава*, А, 3.

⁴ Јован Златоусти, *О нејасноћи пророштвава*, В, 1.

⁵ Види: Максим Исповедник, *Појавља о теологији и икономији*, I, 66, РГ 90, 1105.

у тајни Његовог *снисхођења*, открива се и тајна човековог *усхођења* ка Тројичном Богу. Богочовек Исус Христос је тај Који помаже човеку да Свето Писмо исправно тумачи и да у Духу Светоме „и ослушкује и говори“.⁶

Златоусти истиче да је тумачење Светога Писма непосредно повезано са тајном Спасења, и да оно није пука филолошко-историјска процедура. Слово Светога Писма, које се односи на све оно што је људско у очовеченом Богу, јесте *сведочење* о истинском Богу, и преко слова и писаних речи Светога Писма ступамо у созерцавање и сагледавање духовних стварности; долазимо до дубљег значења и смисла свега онога што се крије иза писане библијске речи, затим до поимања тајне Домостроја спасења и искупитељског дела Месије Исуса Христа. Златоусти сматра да писана библијска реч има *двојну* природу: словну (језичко-граматичку) и духовну. Циљ библијског тумача јесте управо да продре у тајну скривеног блага испод слова и писаних речи Светога Писма.

Оно што је написано у Светоме Писму јесте „истина ствари“.⁷ Свето Писмо је дело Божије јер свештенобиблијски писци нису ништа говорили своје, него су говорили од благодати Божије,⁸ јер све што су написали, написали су покренути Духом Светим.⁹ Осењен Духом Светим, Златоусти говори и сведочи да је један и исти *циљ* Старога и Новога Завета, а то је: изграђивање Цркве, односно, духовна надградња, преображење и спасење палог човека који у овом свету нема постојећег града него тражи онај који ће доћи (Јевр. 13,14). Учење Старога Завета Златоусти одређује као „закон апостолски“, и „философијом Јеванђелском“.¹⁰

Верујући у Јеванђеље Христови и истражујући Свето Писмо у којем налазимо живот вечни, Јован Златоусти је дошао до закључка да међу Старим и Новим Заветом нема противречности, него је разлика само у називу: Стари Завет је Стари у односу на Нови, а никако не значи да је он њему супротан,¹¹ него они личе на две сестре које су рођене од истог оца. Оба Завета уједињује Син Божји,¹² Којег су старозаветни пророци својим духовним очима гледали пре Његовог оваплоћења, Који је Бог изнад времена и простора, и веровали су у Њега иако Га нису видели у *шелу* – Оваплоћеног.¹³ Истина коју сведочи Свето Писмо Старога и Новога Завета се поистовећује, односно, реч је о једној и истој истини. То је тако због тога што се Бог не мења и што постоји апсолутно јединство воље Божије.

⁶ Посланица Диоінејџу, 1, 1.

⁷ Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља ѿо Мајјеју*, PG 57, 20.

⁸ Види: Јован Златоусти, *Тумачење на Псалам* 145, PG 55, 520.

⁹ Види: Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посіања*, PG 53, 65 и PG 57, 15.

¹⁰ Јован Златоусти, *Тумачење на Псалам* 4, PG 55, 51.

¹¹ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Друје ѿосланице Коринћанима*, PG 51, 283.

¹² Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља ѿо Мајјеју*, PG 57, 26.

¹³ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља ѿо Јовану*, PG 59, 66-67.

Међутим, по трезвеноумљу Јована Златоуста, божанска реч Светога Писма није само пука поука или учење о човековом моралном напретовању и поправљању, него она пре свега доприноси рађању једног новог човековог живота у Христу и успостављању новог човековог односа према Тројичном Богу, свету и васцелој Божијој творевини. Управо због тога Златоусти вели да је тумачење Светога Писма живот и наслађивање у Рајском врту.¹⁴

Наоружан благодаћу Духа Светога, Свети Јован Златоусти прави суштинску разлику између Светога Писма и свих других писаних споменика. За Златоуста Бог је субјект Светога Писма, због чега су речи Светога Писма „слађе од меда“ и пуне „духовног мириса“.¹⁵ У Светој Писму говори живо личносно Биће – Бог, и Он је Биће које води дијалог. То Биће духовно обнавља и пресаздава човека, а не библијска слова и речи саме по себи.¹⁶ Патријарх цариградски сматра да је једноставност писаних речи у Светој Писму последица Божијег човекољубља.¹⁷

Још веома важна јесте чињеница да су речи Светога Писма „достојне неба“.¹⁸ По Златоустовом трезвеноумљу, божански Домострој спасења и Свето Писмо су нераздвојни. Свето Писмо описује и сведочи о „циљу“ Домостроја спасења и његовом остварењу у свештеној историји. Ослањајући се на библијско учење Златоусти учи да је сав свет створен ради човека, што значи да је човек циљ света и у служењу човеку свет налази смисао свог постојања.¹⁹

Свето Писмо и Старог и Новог Завета је натопљено силом Божијом и прожето је христолошком нити која их нераскидиво повезује. Жива и средиште Светога Писма је Жива и Ипостасна Личност Бога Логоса, у Старом Завету очекивана, а у Новом Завету оваплоћена, очовечена, пострадална, васкрсла и прослављена.

Садржина, а такође и смисао, Старога и Новог Завета су исти: Богочовек Исус Христос. Богочовек је Истина Светога Писма. То значи да је важност Старога Завета привремена и пролазна, док је важност Новог Завета непролазна јер је Нови Завет испуњење старозаветних обећања и очекивања. Можемо рећи да је однос двају Завета однос: старог и новог, недозрелог и зрелог, пролазног и непролазног, привременог и вечног, сенке и истине. Однос двају Завета је ерминевтичко питање и тиче се њиховог правилног поимања и тумачења.

¹⁴ Види: Јован Златоусти, *Беседа 2. о евнуху Евџиројију*, РГ 52, 386.

¹⁵ Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Маџеју*, Омилија 78,5, ЕПЕ 11А, стр. 394.

¹⁶ Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Госјод. Светио Писмо и Светио Предање као израз живе саборности Цркве*, Београд, 2008, 60.

¹⁷ Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посјања* РГ 53, 104.

¹⁸ Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Маџеју*, Омилија 78,5, ЕПЕ 11А, стр. 396

¹⁹ Види: Јован Златоусти, *Прός тоύς σκανδαλισθέντας*, 7, РГ 52, 491.

За овог Светог Оца, међу Старим и Новим Заветом нема противречности, него је разлика само у називу. Стари Завет је Стари у односу на Нови, а никако не значи да је он њему супротан,²⁰ него они личе на две сестре које су рођене од истог оца. Оба Завета уједињује Син Божји,²¹ Којег су старозаветни пророци својим духовним очима гледали пре Његовог оваплоћења, Који је Бог изнад времена и простора, и веровали су у Њега иако Га нису видели у *шелу* – Оваплоћеног.²² Истина коју сведочи Свето Писмо Старога и Новог Завета се поистовећује, односно, реч је о једној и истој истини. То је тако због тога што се Бог не мења и што постоји апсолутно јединство воље Божије.

Ерминевтика Јована Златоуста је у ствари богословско поимање Богочовечанске Личности оваплоћеног Бога Логоса – Исуса Христа. Ослањајући се на Свето Писмо и Свештено Предање, свети Јован има у виду оваплоћење Бога Логоса као историјски догађај, а не оваплоћење Бога Оца.²³ Златоуст показује да је у Исусу Христу Бог Отац објавио и открио оно што је *од њо-чејка њријремио*.²⁴ О томе је говорио Дух Свети кроз пророке.²⁵ Богочовек је извор Откривења Божијег, а не Свето Писмо као писана реч – књига. Као што прихватамо и усвајамо целог Богочовека Христа, исто тако прихватамо и цело Свето Писмо, а не само поједине његове делове, то јест, не прихватамо га у разломцима и не тумачимо га у одломцима. Као што се читав (сав и цео) човек спасава, а не само поједини његови делови, на исти начин се усваја све (читаво и цело) Свето Писмо и оно је само тада душепољезно.²⁶

Говорећи о значају тумачења Светога Писма Јован Златоусти закључује да је „изучавање Светог Писма пристаниште тихо, бедем неразориви, стуб непомериви, слава неутрађљива, оружије које не рањава, наслада непрекидна и свако друго ма какво благо. Јер оно и сету одбија и весеље задржава, убогог у изобилу најбогатијим чини, и богате безбедношћу снабдева, грешника у праведника претвара, а праведника у опрезности чува, постојећа зла укида и непресушна блага насађује, порок отерује и у добродетељ претвара, а и не само претвара но и укорењује и упућује да се непрестано остане уз њу, и пошто је лек духовни и божанствени мелем сакривен, то и страсти саме гуши, и истовремено трње грехова истребљује и њиву чисту и семена благочестивости сеје и плод у савршенство доводи.“²⁷ Због тога Зла-

²⁰ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Друје њосланице Коринћанима*, PG 51, 283.

²¹ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Мајшеју*, PG 57, 26.

²² Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Јовану*, PG 59, 66-67.

²³ Види: Јован Златоусти, *О Свейој и једносущној Тројици*, PG 48, 1090.

²⁴ Види: Јован Златоусти, *Беседе*, PG 61, 696.

²⁵ Види: Јован Златоусти, *О Свейој и једносущној Тројици*, 1.

²⁶ Види: Јован Златоусти, *Тумачење ѡрећеі Псалма*, PG 55, 35. Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Господ*, стр. 70.

²⁷ Јован Златоусти, *Беседа на изреку ѡророка Давида: Не дој се кад се човек раздоіаіи и када се умножи слава дома њеіова* (Пс. 48,17) и *О іосіољубљу*, стр.76.

тоуста можемо да окарактеришемо као верног и ватреног проповедника Јеванђеља Христовог. О томе сведоче и речи Јована Златоуста када за себе каже да у својим тумачењима не износи своје мишљење, већ да Бог објашњава Свето Писмо, а где Бог тумачи тамо свако противречје ишчезава.²⁸

Без познавања правог „циља“ Светог Писма, оно нам, по светоотачком учењу, ништа не помаже.²⁹ Другим речима, без стварног присуства Исуса Христа у свету, односно оваплоћења Бога Логоса, тајна Домостроја спасења би остала без садржаја и „циља“. Треба знати да се по светоотачком трезвеноумљу „циљ“ Писма и „циљ“ вере Цркве Христове међусобно подударaju, и он треба да се употребљава као истинско начело за тумачење Светога Писма.

По Златоусту један и исти је *циљ* Старога и Новог Завета: поправљање човека,³⁰ то јест, спасење човека. Свето Писмо „користи“ човеку да би свој живот ускладио са Христовим животом и тако охристовљен постао бог по благодати. Из горе реченог произлази да *циљ* динамичног тумачења Светога Писма јесте лични сусрет човека са Живим Богом који говори у Писму. Управо због тога Златоусти, обраћајући се својој пастви, вели: „Тражим од вас да такво спокојство буде у вашем уму и вашој души“.³¹ И не само то, него Златоусти позива хришћане: „Припремимо своје умове за прихватање поуке, за напајање духовним потоцима, да би се у нама открио извор воде која тече у живот вечни, и нека га сви задобијемо благодаћу Господа Исуса Христа.“³²

Не смемо изгубити из вида истину да је Исус Христос даровао човеку вернику пуноћу благодатног живота. Христос је то учинио јер је „бескрајно море човекољубља“.³³ Вера у Богочовечанску Личност Исуса Христа и личностни однос (заједница) човека хришћанина са Њим у Цркви Христовој, јесте ерминевтички завет, без којег је немогуће постати црквени егзегета и православно (=истински и верно) протумачити Свето Писмо. Могли бисмо рећи да православно егзегета као црквени (=продуховљени) човек, у Богочовеку Исусу Христу тражи начела за тумачење Светога Писма. То је тако због тога што Писмо о Њему сведочи (ср. Лк. 24,27; Јн. 5,39) и о Њему је писано (Јн. 5,46). Господ наш Исус Христос сам сведочи и открива нам истину да се већ „данас“ у Његовој Личности испуњавају старозаветна обећања (ср. Ис. 4,17; Мт. 4,25; Јн. 4,25). Христос је, дакле, тај

²⁸ Јован Златоусти, *Беседа на изреку пророка Давида: Не дој се каг се човек раздвојиши и када се умножи слава дома њејова* (Пс. 48,17) и *О јосіољубљу*, стр. 57.

²⁹ Види: Јован Златоусти, *Тумачење ѿрећеі Псалма*, PG 55, 35.

³⁰ Јован Златоусти, *Σύνοψις της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης ως εν τάξει Υπομνηστικού*, ЕПЕ 1, стр. 388.

³¹ Јован Златоусти, *Беседа на Јеванђеље ѿ Јовану*, 1, 2, PG 59, 27.

³² Јован Златоусти, *Беседа о светіом Айосіолу Павлу*, 1.

³³ Јован Златоусти, *Тумачење на Псалам 129, 3*, PG 55, 376.

што „отвара ум“ егзегети да правилно разуме тајну Светога Писма (ср. Лк. 24,45), и да „свему верује ономе што је написано у Закону и у Пророцима“ (Да. 24,14).

На дан Педесетнице, када су свети Апостоли примили Духа Светога, појмили су тајну Богочовечанске Личности Исуса Христа, пошто их је Он „увео у сву истину“ (Јн. 16,13), и од тог тренутка могли су и другима да је проповедају и благовесте Царство Небеско. Златоусти примећује да Христос Апостолима није послао писану реч, него је послао благодат.³⁴ Православни и правоверни тумач Светога Писма је прожет Духом Светим, а то значи да је егзегета продуктоуљен, духовно обновљен човек – нови човек. Примајући Духа Светога човеков ум постаје „надуман“, превазилази себе и сва умна делања примају у себе делања Божија.³⁵

Значи, Свето Писмо, дослужење, живот у Цркви Христовој и тумачење Светога Писма, налазе се у органском јединству. На основу дела Јована Златоуста ми видимо да је све то нераскидиво повезано са православном библијском, црквеном и литургијском ерминевтиком.

Златоусти сматра да Стари Завет, у којем је говорио Бог људима преко пророка на разне начине (см. Јевр. 1,1), има важност само уколико се као „обећање“ доводи у везу са Христом, те да је основни задатак старозаветног Закона био да „постане васпитајач за Христа“ (Гал. 24,24) и да људе приведе ка Христу. Једном речју, Стари Завет, који је дат „за живот“ (Рм. 7,10), правилно се тумачи само христолошки (ср. Лк. 24,44). Могли бисмо рећи да је Стари Завет живо Предање и жива праисторија Цркве Христове, од ње је неодвојив јер је органски са Црквом повезан.

Наглашавамо да се за Златоуста Нови Завет назива Новим због времена и природе догађаја који су се догодили у Новом Завету – Бог „у ове последње дане говорио је нама преко Сина“ (Јер. 1,2), јер је у Новом Завету све постало ново, све је обновљено, а првенствено је обновљен човек због којег се све и догодило (збило).³⁶ Оваплотивши се, Син Божји је човечанству не само открио тајну и Старога Завета и тајну Тројичног Бога (ср. Јн. 1,17; 1Кор. 2,10; 2Кор. 4,6), то јест, да је једна икона Свете Тројице³⁷ и да је једно и једнако славославље Оца, Сина и Духа Светога,³⁸ него је Он успоставио нов однос човека са Живим Богом. За правилно разумевање

³⁴ Види: Јован Златоуст, *Тумачење Посланице Јеврејима*, PG 63, 113.

³⁵ Мирко Ђ. Томасовић, *Библијска ерминевтика. Карактеристике и димензије православне библијске ерминевтике*, Београд 2006, 8. Види: Свети Григорије Палама, *Трећи ѿпракѣти о свейој свейлосіи*, у: Π. Χρήστου, Γρηγορίου του Παλαμά та συγγράμματα, Θεσσαλονίκη, 1962, 458 и 581.

³⁶ Јован Златоусти, Σύνοψις της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης ως εν τάξει Υπομνηστικού, ЕПЕ 1, стр. 388. Јован Златоусти, *Тумачење Посланице Колошанима*, PG 62, 361.

³⁷ Види: Јован Златоусти, *О Свейој и једносушійној Тројици*, 1.

³⁸ Види: Јован Златоусти, *О Свейој и једносушійној Тројици*, 1.

ове тајне и „нове науке“ (Мк. 1,27) коју проповеда Исус Христос потребне су „уши за слушање“ (Мк. 4,23).

Харизматик Јован Златоусти сматра да иако је Свето Писмо само по себи лако и једноставно написано, ипак је оно за тумачење тешко због тога што су људи неискусни у томе.³⁹ Људски ум не може сам да се вине у небеске висине помоћу самога себе.⁴⁰ Златоусти истиче да је за правилно тумачење Светога Писма недовољна наша снага, него нам је потребна благодат Божија,⁴¹ коју светим Тајнама у Цркви Христовој примамо као дар са неба од Тројичног Бога.⁴² Да би људи примили благодат Божију, потребно је да буду духовно чисти и ослобођени од сујете овога света.⁴³ „Што је неко усрднији у проучавању Светога Писма, тим више је у стању да сагледа скривену ризницу и велико и неизрециво богатство које се отуда задобија.“⁴⁴

Православно речено, као што је писање Светога Писма било богонадахнуто дело, тако исто и тумачење је богонадахуто дело; у супротном, тумачење неће бити ни православно нити појмљено од стране читалаца и слушаца. По богоречитом Јовану Златоусту „Свето Писмо не захтева само мудрог учитеља, него и слушаоца који може да појми“.⁴⁵ Златоусти сматра да је непознавање Светога Писма узрок свакога зла.

Није тешко приметити да је за Златоуста Исус Христос почетак, средина и крај црквеног - православног библијског тумачења.

Такође нам је откривено да постоји јединство духовног и земаљског света, али и јединство свештене историје. Из овога произлази да библијска ерминевтика Светог Јована Златоуста није толико тумачење самог писаног текста, односно слова и речи Светога Писма, него је она изнад свега тумачење Божијег Домостроја спасења, онако како је Домострој описан у Светоме Пиму Старога и Новог Завета. Реч је о тумачењу Божијег *нау-ма* и *циља* Домостроја спасења. Могли бисмо рећи да исто онако као што свештенобиблијски писац описује Божији *наум* и *циљ* Домостроја спасења, тако исто и библијски егзегета преко искупитељских догађаја свештене историје тумачи првобитну Божију *намеру*, *наум* и *циљ*. Очигледно је да Свети Јован Златоусти повезује библијску ерминевтику са богословљем, односно са догмом Цркве Христове. Дакле, црквена догма је потка и осно-

³⁹ Јован Златоусти, *О нејасноћи пророштва*, А, 1.

⁴⁰ Мирко Ђ. Томасовић, *Бој Лојос. Генеза идеје о Лојосу у свјетлости библијско-свештенојачкој њоимања*, Београд-Атина, 2000, 11.

⁴¹ Јован Златоусти, *О нејасноћи пророштва*, А, 2.

⁴² Види: Јован Златоусти, *Беседа на Јеванђеље њо Јовану*, 16, 3, РГ 59, 471.

⁴³ Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Мајјеју*, Омилија В, 1, ЕПЕ 9, стр. 50.

⁴⁴ Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посињања*, 13, РГ 53, 100А.

⁴⁵ Јован Златоусти, *Изадрене беседе на Псалме. Беседа на изреку пророка Давида: Не дој се кад се човек разбојати и када се умножи слава дома његова* (Пс. 48,17) и *О јосиљубљу*, стр. 51.

ва Јованове библијске ерминевтике. Библијска ерминевтика Јована Златоуста се тиче есхатолошког познања Живога Бога, а то значи да Јованову ерминевтику не можемо посматрати као ерминетички метод, већ је она ствар која се поистовећује се питањем живота и смрти.

Осим тога, човек не може да одједном појми све тајне Светога Писма, него то постиже постепено,⁴⁶ што ће рећи, да је за правилно разумевање Светога Писма потребно уложити труд, а не на лак начин да дођемо до крајњег циља. Занимљиво је да Златоусти препоручује читање Светога Писма и када га не разумемо.⁴⁷

Златоусти још додаје да је Свето Писмо Старога Завета написано на јеврејском језику, а пошто сви не знају јеврејски језик, Свето Писмо многи читају у преводу, док је Свето Писмо Новога Завета написано на грчком језику, који је био опште познати и говорни језик Римске империје и времена у којем је живео Јован Златоусти. Управо због тога је, између осталог, оно и лакше за разумевање.⁴⁸ Али оно што је веома важно, јесте да, по трезвеноумљу Јована Златоуста, ништа што се тиче човековог спасења не остаје скривено у Светоме Писму.⁴⁹ Међутим, треба знати да ограничени човек – тумач никада не може у потпуности да упозна тајну Тројичног Бога, јер такво разумевање преразилази човекову меру разумевања. Човек никада не може да превазиђе ту границу коју му је Бог поставио. Оно што тумач треба да тражи у Светом Писму јесте оно што се тиче човековог спасења, а не оно што му Бог није открио.

Живећи у разуму православном, Свети Јован Златоусти сматра да је Свето Писмо људима дато због људске слабости и да би куд и камо боље било за човека да се то није десило и да није било потребе за њим. Тако словослови Златоусти:

„Требало је да ми не употребимо помоћ од Писма, него да показујемо такав чист живот да нам благодат Духа уместо књига буде у душама, и да, као што су књиге мастилом, тако и срца наша буду исписана Духом. Но пошто смо такву благодат одбацили, хајде бар да кренемо овим другим путем. А да је оно раније било боље, показао је Бог и оним што је рекао и оним што је учињено. Јер је и са Нојем, и са Аврамом, и са његовим потомством, и са Јовом, и са Мојсијем разговарао не кроз Писма, него Сам са Собом, налазећи за то чист ум њихов. Али пошто је сав Јеврејски народ упао у овај бездан зла, тек тада је дошло Писмо и Плоче (Завета) и потсећа кроз њих. А то исто се може видети не само код старозаветних Светих, него и код новозаветних. Јер ни Апостолима није Бог дао ништа написано, него је уместо Писма обећао дати

⁴⁶ Упореди: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља по Мајтеју*, Омилија В, 1, ЕПЕ 9, стр. 54.

⁴⁷ Види: Златоусти, *Λόγοι εἰς τὰς σφραγίδας τῶν Βιβλίων*, PG 63, 532.

⁴⁸ Јован Златоусти, *О нејасноћи пророшјава*, А, 3.

⁴⁹ Јован Златоусти, *О нејасноћи пророшјава*, А, 5.

благодат Духа: ‘Он (Утешитељ) потсетиће вас на све’ (Јн. 14, 26). А да схватиш да је то много боље, чуј шта говори кроз Пророка: ‘Даћу вам завет нови, дајући законе моје у умове ваше, и на срцима вашим написаћу их, и сви ће бити научени од Бога’ (Јер. 38, 33). А и Павле, показујући то исто преимућство, вели да је примио закон ‘не на плочама каменим, него на телесним плочама срца’ (2 Кор. 3, 3). Пошто су пак током времена једни застранили у веровању и учењу, а други у животу и понашању, потребно је било опет потсећање кроз Писма. Замисли сада колико је то зло да ми, који смо требали тако чисто да живимо да нам нису била потребна ни Писма, него да уместо Књига дајемо срца своја Духу, сада, пошто смо ту част изгубили и доспели до потребе за њима (књигама), опет се ни овим другим леком не користимо онако као што треба. Јер ако је кривица већ то што потребујемо Писма, а не привлачимо себи благодат Духа, погледај онда колика је оптужба на нас то што ни после те помоћи нећемо да се користимо, него пренебрегавамо Писма, која као да ту узалуд и бадава леже, те тако још већу казну на себе навлачимо. Зато, да се то не деси, пазимо тачно на оно што је написано (у Писму) и научимо се како је дат Стари Завет, а како је Нови Завет... У Старом Завету, кад је Мојсије узишао (на Синај), онда је Бог сишао, а овде (у Новом), када је наша природа узнета на небо, или још боље – на сам царски Престо, онда је Дух сишао. Ако би Дух Свети био мањи (од Бога, како мисле јеретици), онда ово што се десило (у Новом Завету) не би било веће и чудесније. Јер очигледно је да су ове (новозаветне) таблице много боље и ова остварења далеко славнија. Јер Апостоли нису, као Мојсије, сишли са горе носећи таблице у рукама, него носећи у себи и у уму своје Духа Светога, као неку ризницу и извор догмата (=учења, богословља), и благодатних дарова, из којих извиру сва остала добра. И тако су свуда пролазили, сами будући Књиге и Закони благодаћу осећени. Тако су они обратили (у веру) три хиљаде, тако и оних пет хиљада, тако су привукли и све народе васељене, јер је Бог преко њиховог језика свима говорио.⁵⁰

Одњихан у вери православној, Свети Јован прилази Светом Писму и Старога и Новог Завета као потпуно богонадахнутом штиву,⁵¹ тј, штиву у којем је и сам језик (текст) богонадахнут, и у којем ништа није написано случајно и без смисла. Осим тога, богонадахнута је васцела свештена историја. Речи Светога Писма, односно језик Светога Писма, рухо су у које су одевене мисли Светога Писма и Божије поруке. Проницљиви Јован закључује да је мисао Писма скупоцена, а не реч.⁵² Због тога Свети Отац позива:

⁵⁰ Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља по Маџеју*, Омилија А, 1, ЕПЕ 9, стр. 16. Види: Исидор Пелусиот, *Писма*, књ. 2, писмо 196.

⁵¹ Јован Златоусти, *О Јудиним издајсџиву*, А, РГ 49, 375. Π. Ανδριοπούλου, Το κείμενο της Καινής Διαθήκης ως еρμηνευτική αρχή στο εξηγητικό έργο Ιωάννου Χρυσοστόμου, *Θεολογία* 60(1989) 485-492; 600-653.

⁵² Види: Јован Златоусти, *Беседа на изреку пророка Давида: Не дој се кад се човек раздојаши и када се умножи слава дома његова* (Пс. 48,17) и *О јосџиљубљу*, стр. 57.

„Дај, дакле, да и ми, пошто смо се од метежа протеклих бура ослободили, да и ми слух наш слушањем Светога Писма као неком течном водом, умијемо. Јер и морепловци исто тако чине, пошто и они, чим буру превазиђу и већи део мора преплове, кад у тихо пристаниште уђу, једра скидају, весла остављају и из брода излазе те се умивањем, јелом, пињем, сном, и одмором тела опорављају да би могли наставити свој далеки пут. Па њима и ми подражавајмо, и изучавању Светог Писма као неком тихом пристаништу после бурних метежа, које смо превазишли, пођимо.“⁵³

У Светом Писму говори Живи Бог и због тога је сама истина Светога Писма богонадахнута. У Светом Писму Старога и Новога Завета говори исти Бог⁵⁴ и исти је Законодавац Старога и Новога Завета.⁵⁵ Библијски писци као одуховљени и саслужитељи Божији говоре „у име“ Живога и Личноснога Бога. Златоусти веома убедљиво сведочи и износи чињеницу да иако су четири Јеванђелиста писали на различитим местима, у различито време и не по међусобном договору, ипак они сведоче једну и исту истину и нигде не противрече један другом, а та чињеница јасно сведочи да је то доказ истинитости њиховог писања, независно на њихова нека безначајна и минимална одступања у језичком изражавању. Једном речју, међу Јеванђелистима постоји апсолутна сагласност,⁵⁶ до те мере да никада никога од читаоца Јеванђеља нису саблзнили. То је тако због тога што је у њима деловао Дух Свети,⁵⁷ и што су поседовали стварну истину и живели са истином. По Златоусту, оно што говоре Јевађелисти, није њихово него Христово.⁵⁸ Штавише, говорећи о нераскидивој целовитости Светога Писма, Златоусти истиче да се у сваком делићу Светога Писма види сродност Писма са целином (Писма).⁵⁹

Богомудри Јован Златоусти, надарени уметник речи, следујући антиохијску „школу“, проучава Свето Писмо на основу канона Старога Завета.

Када је реч о методу тумачења Светога Писма, тада морамо рећи да се Златоусти првенствено користи буквалним поимањем текста Светога Писма: „онако како је речено“,⁶⁰ с тим што он, где је год то било потребно, користи типолошко⁶¹ и алегоријско⁶² објашњење Светога Писма, јер дубоко верује да се испод текста крије и дубљи смисао и значење.⁶³ Очигледно се

⁵³ *Исїо*, стр. 75.

⁵⁴ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Маїеју*, Омиліја 29, 3, ЕПЕ 10, стр. 292.

⁵⁵ Види: Јован Златоусти, *О Свейїој и једносущїној Тројици*, 1.

⁵⁶ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Маїеју*, Омиліја А, 1, ЕПЕ 9, стр. 24.

⁵⁷ *Исїо*, стр. 30.

⁵⁸ *Исїо*, стр. 38.

⁵⁹ *Исїо*, стр. 28.

⁶⁰ Јован Златоусти, *Тумачење Псалма* 9, РГ 55, 126.

⁶¹ Јован Златоусти, *Тумачење на ѡророка Исаїју*, 5, 3, РГ 56, 60.

⁶² Јован Златоусти, *Тумачење ѡсланице Галаїїма*, 4, 3, РГ 61, 662.

⁶³ М. Σιώτου, Ο Χαρακτήρ της ερμηνευτικής των Τριών Ιεραρχών, Γρηγοριος Παλαμας

Јован Златоусти налази под утицајем светог Апостола Павла који каже да: „слово убија, а Дух оживљује“ (2Кор. 3,6).

Златоустова тумачења одликује буквални смисао, иако је Свети Јован у самом тексту, то јест испод слова и речи Светога Писма, тражио дубљи смисао, значење, поруку и поуку. Због таквог свог става, где год је било потребно, Свети Јован се користи типолошким методом.⁶⁴ Златоусти је веома добро знао да сви они који се вежу искључиво (или претерано) за слово и реч Светога Писма, никада неће стићи до Богочовека Исуса Христа, него само до човека Христа. Управо због тога, када је било потребно, он се трезвено и умерено користио типолошким,⁶⁵ алегоријским и духовним тумачењем Светога Писма.⁶⁶

Изворни текст Светога Писма је за Златоуста од кључне важности за исправно поимање и тумачење речи Божије. Свети Јован Златоусти се највише користио преводом Седамдесеторице тумача, али се на многим местима саветовао и са преводима Симаха и Тодотиона.

Тумач Светога Писма, да не би постао сужањ историјско-филолошког поимања слова и речи библијског текста, има задатак да општи са свештенобиблијским писцима, јер ће тако појмити тајну речи библијског текста. Дужност тумачева да разуме дубљи смисао библијских речи и да га верно изнесе на видело дана. Писане речи саме по себи немају вредност уколико се оне не доведу у везу са „умом“ и „циљем“ Светога Писма то јест, са истином Домостроја спасења, а то значи да буквално поимање текста Светога Писма треба да буде у складу правилним поимањем христолошке (=и тријадолошке) вере Цркве Христове, јер слова и речи Светога Писма говоре и сведоче о историјским догађајима Домостроја спасења. То значи да правилно поимање Светога Писма води човека ка правој вери и уводи га у православну веру.

Без помоћи Духа Светога, то јест, просветљења очију умног срца умном светлошћу,⁶⁷ човек никада не може да сазна праву истину,⁶⁸ јер Он је тај који чува Предање и предаје живу и истиниту веру у једно Тело Христово – Цркву.⁶⁹ Једном речју, Дух Свети је освећујући узрок, јер кроз Њега твар долази до савршенства.⁷⁰ Златоусти благовести: «Када бисмо

63(1953) 36-42. Исти, *Οι τρεις Ιεράρχαι ως ερμηνευταί των αγίων Γραφών*, Αθήναι 1963.

⁶⁴ Види: Јован Златоусти, *Тумачење на Посланицу Галаџима*, 4,3, PG 61, 622.

⁶⁵ Види: Јован Златоусти, *Тумачење на пророка Исаију*, 5,3, PG 56, 60.

⁶⁶ Види: Јован Златоусти, *Тумачење посланице Галатима*, 4,3, PG 61, 662.

⁶⁷ Види: Симеон Солунски, *Исѝо*, 33, 89-90.

⁶⁸ Види: Кирило Александријски, *Тумачење Јеванђеља њо Јовану*, PG 74, 537В; Григорије Нишки, *Тумачење Песме над њесмама*, PG 44, 1016АВ; Василије Велики, *Тумачење Шесѝоднева*, PG 29, 4.

⁶⁹ Види: Јован Златоусти, *Тумачење њосланице Јеврејима*, PG 63, 235.

⁷⁰ Види: Василије Велики, *О Свѝјом Духу*, PG 32, 136.

се присајединили Духу Светом, како треба, онда бисмо и небо видели и своје будуће спасење тамо».⁷¹

Могли бисмо рећи да тумачење речи Божије није људско дело него је оно Бого-човечанско дело јер постоји жива и тесна сарадња између Живога Бога и облагодаћеног човека.⁷² Међутим, треба знати да тумачење речи Божије – Светога Писма није дело појединца као изоловане индивидуе, него је реч о саборном и заједничком – црквеном делу *са свима свейшима*. Све ту зависи и од нас и од Бога; треба прво да будемо духовно чисти и беспрекорни у свему, а затим да слободно изаберемо (и усвојимо) оно што је добро; а када ми изаберемо, онда нам и Он показује Своју сарадњу. Наше је дело: унапред изабрати и зажелети; а дело је Божије: извршити и довршити.⁷³ Значи, познавање тајне и красоте Светога Писма је плод човековог просветљења Духом Светим и личне човекове духовне чистоте. Златоусти посебно наглашава важност тачности познавања Светога Писма, јер од тачног познавања човек има велику духовну корист.⁷⁴ Међутим, Златоусти нам открива тајну по којој је „немогуће да Дух Свети буде присутан, а да није присутан и Христос. Јер где је једна Ипостас Тројице, тамо је и сва Тројица.“⁷⁵

Посебно је важно истаћи чињеницу да свети Јован Златоусти говори живо, течно, чистим атичким грчким језиком, динамично, сочно, разноводно, јасно, уверљиво и као онај који, уз добро познавање Светог Писма и Свештеног Предања, има у себи благодат Духа Светога.

Красноречиви Јован Златоусти каже: „Уста пророка су уста Божија“⁷⁶ и текстови пророка служе као учитељи који сведоче да није било случајно све оно што се дешава у тајни Домострој спасења.⁷⁷ Свети Јован назива Апостола Павла „изабраним сасудом«, храмом Бога, устима Христа, миром Светога Духа“.⁷⁸ То важи и за тумача Светога Писма.

Иако је Свети Јован веома добро познавао древну грчку философију и ценио њену вредност,⁷⁹ ипак се он у својим делима не ослања на њу и на световно образовање, то јест, на знање овога света, него он истиче важност црквеног, врлинског и светотајинског живота.⁸⁰ Јасно је дакле да за Златоуста голи ум – без благодати Божије не може познати голу истину.⁸¹

⁷¹ Јован Златоуст, *Тумачење њосланице Ефесцима*, 2, 2, PG 62, 18-19.

⁷² Види: Григорије Ниски, *Тумачење Песме над њесмама*, PG 44, 1057В. Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Госњод*, стр. 239.

⁷³ Јован Златоуст, *Тумачење њосланице Јеврејима*, 12, 3, PG 63, 99.

⁷⁴ Види: Златоусти, PG 55, 80.

⁷⁵ Јован Златоуст, *Беседа на Посланицу Римљанима*, XIII, 8.

⁷⁶ Јован Златоуст, *Беседа* 19. in *Acta.*, п. 5.

⁷⁷ Јован Златоуст, *О нејасноћи пророштвава*, В, 2.

⁷⁸ Види: Јован Златоуст, *Тумачење Јеванђеља њо Јовану*, PG 59, 26 и 481.

⁷⁹ Види: Јован Златоуст, *Еис Лазаров*, 4,4, PG 47, 367.

⁸⁰ Види: Јован Златоуст, *Прос пистџн патџра*, 11, PG 48, 1011.

⁸¹ Види: Јован Златоуст, *Тумачење Јеванђеља њо Мајшеју*, Омилија В, 2, ЕПЕ 9, стр. 374.

Треба напоменути да је за разумевање Јована Златоуста као црквеног егзегете веома важно истаћи чињеницу да Златоусти није изнео неку своју теорију о природи и карактеру Светога Писма, него њега на првом месту занимају догађаји и личности који играју значајну улогу, и имају место, у тајни Домостроја спасења, а о којима сведочи Свето Писмо Старога и Новог Завета, док га мање интересује сам начин и облик Откривења Божијег. Златоусти поима Свето Писмо као људски писани докуменат и историјски израз Божијег Откривења, који се слаже са догађајима у Домостроју спасења. Реч је о сагласности слова (=речи) и догађаја =(збиље), који одређују начин тумачења библијског текста и поруке Светога Писма. Једном речју, Јован Златоусти увек има на уму Личност Богочовека Исуса Христа и Његова дела, са којима он упоређује Свето Писмо. Пошто Богочовек Исус Христос има две природе: божанску и човечанску, тако, по Светом Јовану Златоусти и Свето Писмо има божански и човечански смисао: писана реч се односи на човечанску природу Христову, док се духовни смисао Светога Писма односи на божанску Христову природу; због тога Свети Јован вели да Свето Писмо има διπλήν εκδοχή⁸² - двојну (двоструку) рецензију (издање): божанску и човечанску. Христос је почетак, средина и крај православне библијске ерминевтике. Свети Јован Златоусти, остајући у духу ранијих Отаца Цркве, сведочи да је Богочовек Исус Христос тајна Светога Писма и Домостроја спасења, а што значи да је Он циљ библијског тумачења. Без проналажења „циља“ Светога Писма, који Свети Јован поистовећује са оваплоћењем Бога Логоса, Свето Писмо остаје бескорисно.⁸³ Постојање Светога Писма је природна последица оваплоћења Бога Логоса, због чега и каже Свети Игњатије Богоносац да он прибегава Јеванђељу као телу Христовом.⁸⁴

Слободно можемо рећи да је за Златоуста „циљ“ Светога Писма ерминевтичко начело којим се он користи и од којег не одступа. За Златоуста је Свето Писмо природни наставак и сведочење свете Тајне оваплоћења Бога Логоса, Његовог страдања на Крсту и Васкрсења (ср. 1Кор. 1,23; 2Кор. 4,5). Приликом оваплоћења Син Божији је примио васцелу човечанску природу коју никада неће напустити него ће за свагда са њом остати сједињен.⁸⁵ Јован Златоусти учи да у Ипостаси Логоса свака природа остаје у целини нетакнута и сачувана.⁸⁶ И као што оваплоћени Син Божији – Исус Христос има две природе: божанску и човечанску, тако и Свето Писма има две природе: писана реч се односи на човечанску природу Христову, док њен унутарњи (духовни)

⁸² Јован Златоусти, *Тумачење Псалма 46*, PG 55, 209.

⁸³ Јован Златоусти, *Тумачење Псалма 3*, PG 55, 102.

⁸⁴ Игњатије Богоносац, *Филаделфијцима*, 5.

⁸⁵ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Јовану*, PG 59, 80.

⁸⁶ Види: Јован Златоусти, *Исѡо*, стр. 79.

смисао се односи на Његову божанску природу. Реч је о несливеном и нераскидивом јединству двеју природа (божанске и човечанске) у Ипостаси Сина Божијег – Исуса Христа, Који има Личностну вечност.⁸⁷ Оваплоћење Сина Божијег Свети Јован карактерише као Божије *снисхођење*, и поима га као историјски ерминевтички догађај Божанства на човекодоличан начин. На тај начин човеков ум *усходи* ка познању Тројичног Бога. Логосовим „уласком“ у свет, то јест, очовечењем, човеку тумачу је омогућено да „уђе“ у тајну Светога Писма – у тајну Богочовека Исуса Христа.⁸⁸

У сагласности са другим Оцима Цркве, Златоусти сматра да тајна Богочовечанске Личности Исуса Христа одређује и природу и карактер Светога Писма, а то значи и карактер библијске ерминевтике. Управо због тога мисао и порука Светога Писма је богодолична и човекодолична, јер као што је човечанска природа Господа Исуса Христа прожета Његовом божанском природом, тако исто и Свето Писмо је прожето присутношћу Божијом и дејством силе Божије.

Могли бисмо рећи да од православности вере у Богочовечанску Личност Исуса Христа, Христа као Сина Божијег који је једносуштан и истошустан Богу Оцу,⁸⁹ зависи и исправност и православност библијске ерминевтике. То значи да је црквена, односно православна, библијска ерминевтика христоцентрична и тријадоцентрична. За православног егзегету је ова чињеница од изузетне важности.

За Светог Јована Златоуста, православно исповедати христолошку веру Цркве значи и правилно поимати библијску ерминевтику. Једном речју, Христос је призма кроз коју Златоусти гледа на „циљ“ Светога Писма, и једино је тако могуће да постоји православна, односно црквена, библијска ерминевтика. Дакле, христолошка вера одређује православност библијског тумачења.

По христољубивом Јовану Златоусту, иако је читање Светога Писма од велике важности за све људе,⁹⁰ ипак, у складу са *умом свейших Отаца*, Свети Јован закључује да Писмо није дато људима само због тога да би га они „читали“, познавали га и „тумачили“, него да би им послужило да се духовно усаврше, препороде, обнове,⁹¹ да достигну висину раста пуноће Христове, то јест, да се причешћујући Њиме постану савршени као што је савршен Отац наш небески,⁹² и да буду уздигнути у царство Анђела.⁹³ Заиста, чи-

⁸⁷ Види: Јован Златоусти, *Истио*, стр. 40.

⁸⁸ Мирко Ђ. Томасовић, *Библијска ерминевтика*, стр. 54.

⁸⁹ Види: Види: Јован Златоусти, *Беседе*, PG 48, 758. Исти, *Тумачење Јеванђеља њо Јовану*, PG 59, 290.

⁹⁰ Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Мајшеју*, Омилија В, 5, ЕПЕ 9, стр. 72.

⁹¹ Види: Јован Златоусти, *О нејасноћи ѡророшијава*, А, 7. Јован Златоуст, Σύνοψις της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης ως εν τάξει Υπομνηστικού, ЕПЕ 1, стр. 394.

⁹² Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Госјог*, стр. 137.

⁹³ Јован Златоусти, Σύνοψις της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης ως εν τάξει Υπομνηστικού, ЕПЕ 1, стр. 398.

тајући или слушајући читање Светога Писма, човек има велике користи јер више не остаје исти, него се у човеку догађају корените промене и постаје бољи,⁹⁴ постаје светлост света. Нетварна благодат Божија је та што човека обогаћује анђелским врлинама,⁹⁵ и она нас води ка крајњем циљу.⁹⁶ Јер ако не би било тако, тада узалуд читамо и тумачимо Свето Писмо.⁹⁷ Слушање и тумачење Светога Писма треба да одликује тај исти (богочовечански) карактер, то јест, да се тумачи «богодолично» и «човекодолично».⁹⁸ Бити истински тумач Светога Писма значи бити у заједници Тројичног Бога.

Облагодаћеном луцидношћу Свети Јован Златоусти⁹⁹ речи Писма посматра као духовно оружије. Али, по Светом Оцу, уколико не знамо да ускладимо оружије ка ратниковом телу, и да наоружамо ученике да би и они могли успешно да га користе, тада оно ничему неће користити онима који га носе. Православно тумачење увек бива у оквирима спасења човека и васцеле Божије творевине.

Описујући лепоту јеванђелских духовних ливада, као и јединствено задовољство које проузрокује читање Светога Писма, неумориви Јован Златоусти га упоређује са красним вртом пребогатим плодноним дрвећем и мирисним цвећем.¹⁰⁰ Читач Светога Писма не осећа само мирис цвећа, него налази и плодове (Духа Светога) којима утољава духовну жеђ своје душе.¹⁰¹ По светоотачком трезвеноумљу, читање речи Божије је «доказ духовног здравља»¹⁰² човековог. И не само то, него пријатељ Светога Писма (књигољубац) је истовремено и пријатељ Христа (христољубац).¹⁰³ Имајући у виду да је читање истог „небеско пролеће“,¹⁰⁴ свети Оци поручују да оно треба да се чита правилно, пажљиво¹⁰⁵ и на богоугодан начин,¹⁰⁶ јер читајући Свето

⁹⁴ Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Мајџеју*, Омилија В, 5, ЕПЕ 9, стр. 74.

⁹⁵ Јован Златоусти, Σύνοψις τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ὡς ἐν ταύτῃ ὑπομνηστικῶν, ЕПЕ 1, стр. 398.

⁹⁶ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Мајџеју*, Омилија А, 8, ЕПЕ 9, стр. 48.

⁹⁷ Види: Јован Златоусти, *О нејасноћи њоророшџава*, А, 7.

⁹⁸ Види: Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посџања*, РГ 53, 107; Исти, *Прошџив Евномија*, РГ 48, 761.

⁹⁹ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Јовану*, Беседа 9, 11.

¹⁰⁰ Види: Јован Златоусти, *О важности чиџања Свеџога Писма*, Беседа 3, III, 86-87.

¹⁰¹ Види: Јован Златоусти, *Андрианиџима*, Беседа 8.

¹⁰² Исти, *Тумачење на књију Посџања*, Беседа 15. Овде подвлачимо да плодове од читања убира само онај који са вером и љубављу у Цркви Христовој прима прочитану реч Божију. Међутим, оно ништа не користи онима који му приступају без вере, то јест, необлагодаћеним умом и срцем. Види: Јован Златоусти, *Прошџив Јудеја*, 1, 5, РГ 48, 851.

¹⁰³ Види: Јован Златоусти, *Беседа на изреку њорока Давида: Не дој се кад се човек раздоџаџи и када се умножи слава дома њеџова* (Пс. 48,17) и *О џосџољубдљу*, стр. 57. Исти, *Беседе*, РГ 49, 553.

¹⁰⁴ Јован Златоусти, *Тумачење на њорока Исџију*, РГ 56, 109.

¹⁰⁵ Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Јовану*, РГ 59, 295. Упореди: *Тумачење на књију Посџања*, РГ 53, 119 и 175.

¹⁰⁶ Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посџања*, РГ 53, 108.

Писмо ми кроз Јеванђеље слушамо (и чујемо) глас Божији. Читање Јеванђеља Јован Златоуст назива откривењем неба.¹⁰⁷

Имајући у виду чињеницу да је за Светог Јована Златоуста Свето Писмо дар и глас Божији, да је целовито, недељиво и догонадахнуто, затим да у њему ништа није написано случајно, и да је Писмо слађе од Раја,¹⁰⁸ тада се и не треба чудити што се Златости целог свог живота није одвајао од читања, објашњења и тумачења Светога Писма. Откривајући догоразумне тајне Свети Јован истиче да је богатство и благо које у себи крије Свето Писмо неисцрпно од стране људског ума.¹⁰⁹ Јован Златоусти препоручује да Црква треба да се побрине да њена деца свакодневно читају и удубљују се у Свето Писмо,¹¹⁰ јер душа на тај начин бива „богопоучена“.¹¹¹ После читања и слушања речи Божије, верник прима свету Евхаристију и учествује у есхатолошким догађајима, јер верник причешћујући се „телом и крвљу“ Христовом оживљава се, охристовљава се и постаје богоусиновљен – син Божији по благодати.¹¹² По учењу Светих Отаца, човек се не сједињује са Богочовеком Исусом Христом само у Светој евхаристији, него и приликом читања Светога Писма.¹¹³

Међутим, Свети Јован додаје да за спасење човеково није довољно само читање Светога Писма, уколико не следи настојање да се оно и правилно разуме.¹¹⁴ Што ће рећи да за правилно разумевање Светога Писма је потребно уложити много труда и бити духовно чист. Духовна чистота тумачева је од изузетно важног значаја¹¹⁵ за задобијање Духа Светога. Свети Јован додаје да¹¹⁶ само слушање и тумачење Светога Писма није довољно за човеково спасење, него је потребно испуњавање делима, и позива хришћане да буду извршитељи.

Основно сазнање Златоуста јесте да је истински тумач само онај ко слободно и активно учествује у животу Цркве,¹¹⁷ јер Црква као догађај истине и благодатних дарова Духа Светога, којој припада Свето Писмо, животни

¹⁰⁷ Види: Исти, *Тумачење Јеванђеља по Маттеју*, РГ 57, 20. Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Господ, стр. 1143-144.*

¹⁰⁸ Јован Златоусти, В' Евтропион 1, РГ 52, 395.

¹⁰⁹ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Дела Апостолских*, РГ 60, 156.

¹¹⁰ Види: Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посињања*, 6, 2; Исти, *Тумачење посланице Ефесцима*, 21, 2-3.

¹¹¹ Климент Александријски, *Сиромаша*, 1, 20.

¹¹² Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља по Јовану*, РГ 59, 256; П. Νέλλα, *Ζωον θεοόμενον*, Αθήνα 1995, 3. Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Господ, стр. 150.*

¹¹³ Види: Климент Александријски, *Сиромаша*, 1, 1; Ориген, *Тумачење књије Изласка*, 13, 3; Августин, *Тумачење Јеванђеља по Јовану*, 9, 1.

¹¹⁴ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља по Јовану*, Беседа 50, 8.

¹¹⁵ Види: Јован Златоусти, Σύνοψις της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης ως εν τάξει Υπομνηστικού, ΕΠΕ 1, стр. 390.

¹¹⁶ Види: Јован Златоусти, *О Светој и једносушитој Тројици*, 1.

¹¹⁷ Види: Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посињања*, РГ 53, 26.

је простор у којем се Свето Писмо, као словесна књига, правилно тумачи. У богослужењу Цркве, човек постаје очевидац догађаја о којима се говори у Светој Писму. Библијско богословље се потврђује у богослужењу Цркве. Значи, вредност тумачења Светога Писма зависи од аутентичности Цркве Христове, од које оно и добија своју вредност и важност.

За православног тумача Светога Писма веома је важно, по Златоусту, да стекне за сабеседника Онога Који је надахнуо писце Божанских Писама, јер ће га Он увести у скривене и неизрециве тајне, увешће нас у ризницу неизмерног блага.¹¹⁸ Православни хришћани, а то значи и тумачи Светога Писма, не треба да говоре о сметњама и тешкоћама разумевања речи Божије, јер Бог је са нама „Који све чини лаким“.¹¹⁹

По умовању Златоустовом, пошто Јован има есхатолошку савест, постоји нераскидива веза између Месије Исуса Христа и Светога Писма. Исто тако, за Светога Јована та и таква веза постоји између Светога Писма богословља, библијске ерминевитике и живота. Дакле, светотајински живот човека хришћанина је непосредно повезан са православном ерминевитиком.

Боље речено, када Златоусти тумачи Свето Писмо он у ствари богословствује, исповеда Христа Васкрслога и сведочи веру Цркве. За Јована Златоуста христоцентрична ерминевитика је луча водилца за тумача Светога Писма, јер само тако тумач динамично улази у дубине Светога Писма и спознаје „циљ“ и библијски „ум“ Светога Писма. Свети Јован осуђује површно читање Светога Писма јер кад људски ум површно чита на сваком месту не може пронаћи смисао свега онога што је написано, и не може сазнати шта се налази у дубини.¹²⁰ Свети Отац поручује да се приликом читања и тумачења Светога Писма не сме изоставити ни једно слово и ни једна реч, јер у њима налази велико духовно богатство.¹²¹ Једном речју, у Светом Писму нема ничег сувишног.¹²² Златоусти посебно наглашава да се приликом тумачења не узимају из Светога Писма поједине речи без повезаности, већ да се има у виду цео контекст Светога Писма.¹²³

Са православне светоотачке позиције тумачење Светога Писма је догађај љубави, то јест, оно постаје живи и личностни (љубећи) дијалог Бога¹²⁴ и човека који се завршава тумачевим исказивањем љубави према свештеним писцима и заједничарењем са њима у Духу Светом.¹²⁵ Библијско ту-

¹¹⁸ Сравни: Јован Златоусти, *Тумачење на Псалм 43*, РГ 55, 171.

¹¹⁹ Јован Златоуст, *Тумачење Јеванђеља по Мајшеју*, РГ 58, 789.

¹²⁰ Види: Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посјања* РГ 53, 206.

¹²¹ *Истио*, стр. 119.

¹²² *Истио*, стр. 292–293.

¹²³ Види: Јован Златоусти, *Беседе*, РГ 56, 156–158.

¹²⁴ Види: Јован Златоусти, *О корисности читања Светиога Писма*, РГ 51, 90; *Исти, Тумачење Јеванђеља по Јовану*, РГ 59, 36; *Исти, Тумачење посланице Галашима*, РГ 61, 624.

¹²⁵ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Дела Апостолских*, РГ 60, 384; *Исти, Тумачење посланице Римљанима*, РГ 60, 391.

мачење је, дакле, непрестано обнављује и динамично дело љубави, дело молитве, сведочења, исповедање живе вере у Тројичног Бога. Између осталог, циљ библијске ерминевтике јесте да посведочи Божије човекољубље у свету и историји.

Намеће нам се питање: „Шта је Јеванђеље“? Свети Јован Златоусти износећи саборно учење Православне Цркве, вели:

„Матеј је с правом назвао своје дело Јеванђељем (=радосном вешћу), јер је дошао свима, и непријатељима и незахвалницима, и онима у тами, да објави уништење казне и разрешење грехова, оправдање, освећење, искупљење, усиновљење, наслеђе неба, сродност са Сином Божијим. Јер шта би могло бити равно тим јеванђељима (=благовестима)? Бог је на земљи, и човек на небу, све је постало сједињено; Анђели се радују са људима, људи опште са Анђелима и са осталим вишњим силама, дуги је рат најзад престао, Бог се измирио са нашом људском природом, ђаво је постићен, демони су разјурени, смрт је укинута, Рај је отворен, заблуда је развејана, истина је враћена, реч побожности (=хришћанске вере) свуда је посејана и процветала, небески живот на земљи је засађен... Зато је Јеванђеље он назвао историјом, јер све остало само су празне речи, без стварног садржаја (мисли се на људске ствари о осветка добра), а оно што Рибари (Апостоли) објављују и проповедају, то се истински и стварно назива и јесте Јеванђеље (=благовест, радосна вест)“¹²⁶

За православно и истинско тумачење Светога Писма од пресудног значаја је изворни и аутентичан текст Светога Писма. Због тога је Златоусти у својим тумачењима веома пажљиво користио превод Седамдесеторице, или поједине древне преводе, пошто није довољно знао јеврејски језик. Истини за вољу, Свети Јован на многим местима објашњава и јеврејске појмове¹²⁷ и речи, што показује, да је ипак имао основно знање из јеврејског језика. Али овде наглашавамо да за Јован Златоуста Свето Писмо није само један филолошки извор.

Свети Јован, понирјући у дубине Светога Писма и Свештеног Предања, разликује суштину и енергију, ствар и име, и то разликовање јесте кључна одлика Јованове библијске ерминевтике.

По благодатном сазнању Јована Златоуста, Бог је по Својој природи потпуно другачији од човека, и Његова је суштина непознатљива за човеков ум,¹²⁸ и непојмљива за Херувиме и Серафиме.¹²⁹ „Суштину Твоју не видим“, вели Златоусти, истина, ја не видим јер је она невидива, но дела Твоја која

¹²⁶ Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Матеју*, Омимија 1, 2.

¹²⁷ Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Матеју*, Омимија В, 2, ЕПЕ 9, стр. 58

¹²⁸ Види: Јован Златоусти, *Пері Акаталіћтов*, 4. 6,2,3.

¹²⁹ Види: Јован Златоусти, *Беседа четвртиа, о несхвајљивостіи Божијој, ѡроішів Аномејаца*, 1 и 2.

из љубави извиру, видим.¹³⁰ Дакле, Бог је за човеков ограничени ум недокучив и неистражив. Истинско познање Бога Оца имају сам Бог Син и Бог Дух Свети.¹³¹ Несазнатљиве тајне Тројичног Бога људима открива оваплоћени Бог Логос.¹³² Човекољубиви Бог се самооткрива човеку по снисхођењу и привлачи га ка Себи, а човек Га упознаје само онолико колико је (човек) духовно чист и богопријемчив.¹³³

У тканицу живих боја Светога Предања уткана су тежишна и осетљива проницања Јована Златоуста. Средишње место у богословској мисли Светог Јована заузима Свето Предање, односно, Црквено Предање, које има кључну улогу за тумачење Светога Писма. Говорећи о Светом Предању Цркве, Златоусти закључује: „Предање је у питању и не тражи ништа више. Немаш више шта да тражиш, ако си добио Предање ту си добио све.“¹³⁴

На питање како сачувати «добри аманет», велики Кападокијац и струна Цркве Православне – Јован Златоусти одговара: «Духом Светим који живи у вама» (2 Тим. 1, 14). „Људска душа и људска моћ нису у стању да сами по себи сачувају таква блага каква су нам поверена. Зашто? Зато што је око нас много разбојника, густа помрчина, ђаво стоји и плете замке, и ми не знамо у који ће час, у које време он пасти на нас. Како можемо ми сачувати та блага? Духом Светим, то јест, ако будемо имали у себи Духа Светога. А Он ће бити присутан у нама ако ми не одбацимо благодат Његову. Он је тврђава наша, Он – прибежиште. Ако Он живи у нама и сам нас чува, нашто онда поуке? На то, да Га задржавамо у себи, да Га чувамо, и не одгонимо од себе рђавим делима.“¹³⁵

Нови Завет је «служба (служење) Духа Светога».¹³⁶ Због тога Јован Златоусти благовести да без Светога Духа ми не можемо припадати Христу; значи, Њега треба имати у себи. А ако имамо Духа Светога, онда припадамо Христу, имамо у себи самога Христа.¹³⁷ Златоусти је живео Христом, и угледао се на Христа као на јединог истинског егзегету и на једини истин-

¹³⁰ Јован Златоусти, *Беседа на изреку пророка Давида: Не дој се кад се човек разбојати и када се умножи слава дома њејова* (Пс. 48,17) и о гостољубљу, стр. 131.

¹³¹ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља по Јовану*, 15, 2, PG 59, 98-100. *Исти, Беседа четвртина о несхвајљивости Божијој, против Аномејаца*, 4.

¹³² Види: Јован Златоусти, *Тумачење Посланице Колошанима*, 5, 1-2, PG 62, 331-333.

¹³³ Види: Јован Златоусти, *Пері Акаталијттов*, 3, 3.

¹³⁴ Јован Златоусти, *Тумачење посланице Солуњанима*, PG 62, 488.

¹³⁵ Јован Златоусти, *Тумачење Друје посланице Тимошеју*, III, 1, PG 62, 613. Теофилакт Охридски под утицајем Јована Златоуста богомудрује: „Сачувај аманет Духом Светим значи: Сачувај оно што ти је заповеђено, односно, веру и живот по вери. Како сачувати? Не људском силом, него Духом Светим који обитава у нама кроз крштење. Ако ми држимо Њега у себи и не одгонимо Га својим нехатом и рђавошћу, то ће и Он сачувати у нама све што имамо од Бога. Дакле, постарај се сачувати Духа Светога, и Он ће сачувати у теби оно што ти је предано, у аманет остављено – τὴν παρακαταθήκην”, (*Тумачење Друје посланице Тимошеју*), PG 125, 97BC.

¹³⁶ Јован Златоусти, *Тумачење на Друју посланицу Коринћанима*, 7, 2, PG 61, 443.

¹³⁷ Јован Златоусти, *Беседе*, 13, 8, 9, PG 60, 519-520.

ски „метод“ који води ка истини јер је Он разоритељ мртвог слова и пошиљалац Светога Духа.¹³⁸

Свети Јован Златоусти благовести:

„Богомудри Апостол Павле назива Духа Светога залогом нашега спасења (Еф. 1, 14). Залог се даје као јемство да ће све исплатити. Господ Христос нам је купио спасење, и за сада дао нам је само залог. А зашто није дао одмах све? Зато што ми са своје стране нисмо испунили све. Ми смо поверовали, – то је само почетак, и Он нам је даровао залог. А када веру покажемо у делима, тада ће нам он дати све. Бог нам је даровао Свога Сина – залог мира и измирења, и из Њега Светога Духа. Не потврђујемо ли веру делима, ми самим тим, искључујемо себе из речи обећања. Када бисмо се присајединили Духу Светом, како треба, онда бисмо и небо видели и своје будуће спасење тамо.“¹³⁹

Златоусти поима Цркву као тајну која се открила када је наступила пуноћа времена.¹⁴⁰

За Цариградског патријарха, Црква није спољашњи ауторитет и критеријум библијског тумачења Светога Писма, него је она животни простор у којем је присутна Света Тројица, и у којем се пали човек спасава. Штавише, Златоусти благовести да су «Црква и Христос једно».¹⁴¹

По трезвеноумљу Јована Златоуста, блавест Светог Писма је начин живота на који човек ступа у заједницу Тројичног Бога и постаје бог по благодати.

Сагледавајући тајну Исуса Христа, Свети Јован Златоусти благовести да је Богочовек Исус Христос јединствени „кључ“ за разумевање Светога Писма (ср. Лк. 11,52), јер у Светој Писму говори Тројични Бог. Од правилног разумевања богочовечанске Личности Исуса Христа и Његовог испуњеног дела, зависи и правилно разумевање и тумачење Светога Писма. „Двојност“ природа (божанске и човечанске) у Ипостаси оваплоћеног Бога Логоса, одређује и природу Светога Писма и начин његовог тумачења. Међутим, овде наглашавамо да не постоји двојно значење Светога Писма, него је једно значење, једна мисао и једна порука. Реч је, дакле, о спасењу човека, а преко човека и васцеле Божије творевине.

Богољубиви Јован, као оштроумни посматрач живота, дубоки мислилац и широко образован, тумачи Свето Писмо из искуства Цркве и његово тумачење је ослобођено крајности, увек је у сагласности са учењем Цркве, и служи потребама Цркве. Златоусти је дубоко уврен да Истина о којој говори Свето Писмо постоји, живи и дејствује у Цркви. Златоусти је успео да се отргне од својих учитеља и да слободно изнесе свој лични став и своје мишљење. Али, његово мишљење се увек налази у сагласности са учењем

¹³⁸ Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Господ*, стр. 290.

¹³⁹ Јован Златоусти, *Тумачење њосланице Ефесцима*, 2, 2, PG 62, 18-19.

¹⁴⁰ Јован Златоусти, *Тумачење њосланице Ефесцима*, 20, 4, PG 62, 140.

¹⁴¹ Јован Златоусти, *Тумачење Прве њосланице Коринћанима*, PG 61, 250.

Православне Цркве. Истинско и верно тумачење Светога Писма је израз црквеног живота. Због те чињенице можемо рећи да Златоустова ерминевтика има црквени и богочовечански карактер.

Ерминевтичка дела Јована Златоуста показују да је Свето Писмо проже-то динамичним есхатолошким присуством Месије Исуса Христа, и да није било сукоба и суштинских супротстављања између Антиохијске и Александријске библијске школе. Иако је Свети Јован био истакнути представник Антиохијске школе, ипак морамо рећи да је он од обеју школа узео оно што је најбоље, а крајности су му биле стране. Сачувавши црквени ум, свети Јован је успешно избегавао све крајности, искључивости и претеривања Антиохијске „историјске“ и Александријске „алегоријске“ школе, и међу њима одржао потребну равнотежу.¹⁴² Златоуст је чигледно изабрао средњи и најтрезвенији пут с обзиром да је усвојио и повезао најбоље елементе обеју школа.¹⁴³ Због тога његова тумачења одликује сагласност са богооткривеном истином. У Јовановим делима се свугде осећају топле струја Православља.

Библијска ерминевтика духовођеног Јована Златоуста није пука техничка умешност разумевања свештенобиблијских текстова и историјских догађаја, него је она изнад свега богословско и битијно питање. Златоустова егзегеза је евхаристијска. Боље речено, ту се не ради о ерминевтичком методу и спекулативним тумачењима, него је реч о уздизању одуховљеног ума и васцелог бића човековог у сферу истинског познавања Живог и Личносног Тројичног Бога. За постизање познања Живе Истине неопходна је благодат Божија и молитва срца, затим динамични доживљај Предања Цркве, слободно и активно учествовање егзегете у подвижничком и литургијском животу Цркве, где човек постаје очевидац свих оних догађаја о којима се говори у Светоме Писму и Свештеном Предању, и где се сусреће са прослављеним Логосом Божијим и ступа у Заједницу Тројичног Бога. По трезвеноумљу Јована Златоуста, тумачење Светога Писма је дар Божији који је непосредно повезан са тајном Домостроја спасења, односно, са Божијим *нисхођењем* ка човеку, и човековим *усхођењем* ка Богу. Истражујући ерминевтичка дела Јована Златоуста дошли смо до закључка да је он црквени тумач са ретким осећајем православности и црквености, чије је богословље нераскидиво повезано са животом.

Следујући светим Оцима, Златоусти је успешно остварио себи постављени циљ да његова тумачења буду црквена, душепољезна и да послуже за духовну надградњу истинским боготражитељима. То и јесте разлог што Златоусти уноси целога себе у својим тумачењима. Не смемо заборавити чињеницу да су Златоустова тумачења Светога Писма намењена верном

¹⁴² Види: Епископ Јован Пурић, „Богословље и педагогика св. Јована Златоуста“, књ. I, *Богојословске основе педагогије*, Београд, 2011, 15.

¹⁴³ Види: Georges Florovsky, *The Old Testament and the Fathers of the Church*, *The Student World*, XXXII, 4(1939) 281-288.

народу, а не мањој групи интелектуалаца, нити појединцима који су поседовали добро богословско образовање. Из Јованових тумачења се може видети да је он био добар познавалац духовног живота својих саговорника, и да је о томе водио посебну бригу.¹⁴⁴

Златоусти поима тумачење Светога Писма као „живот и наслађивање у Рају“.¹⁴⁵

Дужност тумача Светога Писма је да правилно објасни како човекољубиви Бог распростире свој Домострој спасења (Ω της οικονομίας του απειλήσαντος) у свету.¹⁴⁶ Човеков је задатак да на богодоличан и човекодличан начин докучи *намеру* (σκοπός) Божију.¹⁴⁷ Бог „Величанствени је заволео оне које је саздао од праха земаљскога“,¹⁴⁸ вели Златоусти, и открива човеку тајну Светога Писма онолико колико је човек хришћанин богопријемчив, то јест, колико је способан да прими Самооткривеног Бога у себе.¹⁴⁹ Златоустов став је да „не учи ум, него Бог открива“.¹⁵⁰ Свето Писмо указује човеку пут којим ће се винути на духовно небо.

Наравоученије Златоустово је следеће: “Ми недостојни, удостојивши се да се укрепимо од дожанствених Писама, поклањамо се Оцу и Сину и Духу Светоме, коме нека је слава и власт у векове векова. Амин.”¹⁵¹

Говорећи о Јовану Златоусту као активном члану у животу Цркве и црквеном егзегети, морамо рећи да је Златоусти имао доживљајно и опитно духовно искуство, односно, истински сусрет са Живим Богом, који је од пресудног значаја за тумачење тајне Самооткривеног Бога, Који се „од давнина много пута и разним начинима“ откривао свету и човеку. Карактеристичне су о томе речи Златоустове: „Знам за величанство благодати коју сам примио, али знам и то да ме она није нашла бесплоднога, и да се види и оно што сам сам допринео.“¹⁵² По православном учењу, богоопштење се не може свести на језички догађај, јер је „догађај Христа бескрајно више од наговештаја речи – поруке“.¹⁵³ Значи, Богочовек Исус Христос је „кључ“ за правилно разумевање и поимање библијске ерминевтике.¹⁵⁴

¹⁴⁴ Види: Душан Н. Јакшић, *Животи и учење Св. Јована Златоустиа*, Сремски Карловци, 1934, 6.

¹⁴⁵ Види: Јован Златоусти, *Беседа о егнуху Евџројију*, 2, PG 52, 386.

¹⁴⁶ Види: Јован Златоусти, *Беседа 7 о њокајању*, PG 49, 328A и 329A.

¹⁴⁷ Види: Јован Златоусти, *Беседа 7 о њокајању*, PG 49, 323D.

¹⁴⁸ Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Јовану*, 27, 2, PG 59, 159.

¹⁴⁹ Види: Јован Златоусти, *Contra Apotomeos III*, 3.

¹⁵⁰ Јован Златоусти, *Contra Apotomeos*, II, 6.

¹⁵¹ Види: Јован Златоусти, *О Свештој и једносушћној Тројици*, 1.

¹⁵² Јован Златоусти, *Беседа о њокајању и молишви*, IV, у: *Златине речи о Боју и људима*, Београд 2004, 333.

¹⁵³ Стилијан Пападопулос, *Теологија и језик*, прев. Зоран Јелисавчић, Србиње-Београд-Ваљево-Минхен, 1998, 13.

¹⁵⁴ Види: Ориген, *Περὶ αρχῶν IV*, 2, 3.

На Златоустовом примеру видимо да је смиреноумни тумач Светога Писма уткан у богослужбени живот Православне Цркве, јер на Литургији се правилно тумачи Свето Писмо. Као што је Црква Христова једино природно „место“ и животни „простор“ (поприште) где се човек спасава, јер Црква „нема мрље и боре“ (Еф. 5,27), украшена је Светом Тројицом и у њој је одсутан Сатана, исто тако је она и једино „место“ где се Свето Писмо чита, правилно тумачи, поима и доживљава. Тумачење Светога Писма је органски повезано са природом Цркве. Једино Црква може да изрази дух истине Светога Писма и Светога Предања.¹⁵⁵

Православно речено, Златоусти веран уму *Христјовом* предочава лик целине кроз црквено Предање и литургијско искуство. Једном речју, Црква је природна средина православног егзегете, у којој тумач сва своја једра православног егзегезе окреће ка Духу Светом, јер Дух Свети прожима текст Светога Писма, води тумача кроз животне буре у тихо пристаниште – наручје Божије. Прво се јавља Живи Бог, затим следују речи које прати тумачење и објашњење. Свети Јован изводи трезвени закључак и сведочи да без Духа Светога човеков ум не може да усходи ка Самооткривеном и Живом Богу. Проучавајући егзегетска дела Јована Златоуста дошли смо до закључка да Златоусти своја тумачења доживљава као наставак црквено-литургијско-саборног живота „са свима светима“, и као своју личну припрему за Други долазак Христов.

Православност Златоустових тумачења Светога Писма Старога и Новог Завета се мери мерилом Христа, у коме су сакривена сва блага премудрости и знања. Богочовек Исус Христос је једини прави ерминевтички *Метјод*, *Пути* и *Кључ* помоћу Којег и у Којем упознајемо богооткривену истину. Златоусти тумачи Свето Писмо не само речју, него у сили и у Духу Светоме. Јованова је мисао да онај ко има у себи Духа Светога, тај има и Христа.¹⁵⁶ Светоотачки је став да „Господ поучава“,¹⁵⁷ а не људи. Светом Јовану Златоусту је Бог отворио врата библијске речи, да казује тајну Христову. Златоусти тајну казује у духу Светога Предања.

Тумачење Светога Писма је догађај љубави, то јест, оно је дијалог Бога¹⁵⁸ и човека који се завршава тумачевим исказивањем љубави према свештеним писцима и заједничарењем са њима у Духу Светоме.¹⁵⁹ Свети Јован је у својим егзегетским радовима показао да православно тумачење Светога

¹⁵⁵ Мирко Ђ. Томасовић, *Библијска ерминевтика*, стр. 102.

¹⁵⁶ Јован Златоусти, *Беседе*, 13, 8, 9, PG 60, 519-520.

¹⁵⁷ Игњатије Богоносац, *Мајнежанима*, 9, 1.

¹⁵⁸ Види: Јован Златоусти, *О корисности читања Светијога Писма*, PG 51, 90. *Исти*, *Тумачење Посланице Галајима*, PG 61, 624.

¹⁵⁹ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Дела Апостолских*, PG 60, 384. Мирко Ђ. Томасовић, *Говори Госјод*, стр. 132.

Писма није „наука“, „метод“ нити „учење“, већ је „облагодаћени живот“.¹⁶⁰ Свети Јован посебну пажњу обраћа на личност егзегете. Златоустово срце је извор његових мисли и златних речи.¹⁶¹ Пошто је Бог уздигао Светог Јована из историје у тајну, Златоусти се у својим тумачењима користи методом *илејџенија*, који бисмо могли да назовемо *дојоученосиј*, односно као динамичну сарадњу тумача Светога Писма са Духом Светим и чување целосне нераскидивости (синтезе) библијског и литургијског богословља.¹⁶²

Да би се за једно тумачење могло рећи да је православно, изворно и исправно, односно црквено, потребно је да ум православног егзегете буде уздигнут у небеске висине. То управо видимо код Јована Златоуста, пошто је он био прожет благодаћу Духа Светога и његово живљење је било на небесима. Свети Јован Златоусти није био новатор и у својим егзегетским делима није износио оно што је његово, него оно што је Божије.¹⁶³ У личности Јована Златоуста ми видимо да *реч, живој и библијска егзегеза* чине нераскидиво јединство. О томе сведочи сам свети Јован Златоусти: „Бог се прославља не само правилним догматима, већ и најбољим начином живота“.¹⁶⁴

Свети Јован, прихватајући Свето Писмо као реч Божију а не људску, и гледајући на Свето Писмо као образац хришћанске словесности, у својим беседама је открио своју намеру тумачења Светога Писма, рекавши да он жели да уведе људе у дубину Божанских књига пошто се у описаној историји од Пророка и Апостола разоткрива свештена историја спасења света.¹⁶⁵ Због тога Златоусти наглашава да треба испитати ко је написао поједину библијску књигу, када је написао и о чему је писао.¹⁶⁶ Са много благодатне видовитости Златоусти прониче у тајне Светога Писма и показује нам да је православном егзегети потребно чисто срце, ум продуховљен и проицљив, знање незаблудиво, богопознање у Исусу Христу, а преко Исуса Христа и у Духу Светом. На Златоустовом примеру ми видимо да, иако се у њега уселио „ум Христов“, нису му биле одузете његове умне силе, него је „ум Христов“ својим каквоћама осветио силу Јовановог ума и привео Златоустово деловање у јединство са Собом.¹⁶⁷ Имајући „ум Христов“, Светом Јовану је омогућено да у своје биће прими сваку откривену Божију истину, што значи да му је откривена лепота скривене истине.¹⁶⁸ Својим егзегетским делима Златоусти је износио критички дух

¹⁶⁰ Мирко Ђ. Томасовић, *Библијска ерминејџика*, стр. 113.

¹⁶¹ Види: Јован Златоусти, *Тумачење на пророка Исаију*, PG 55, 47.

¹⁶² Види: Мирко Ђ. Томасовић, *Библијска ерминејџика*, стр. 114-116.

¹⁶³ Види: Јован Златоусти, *Тумачење посланице Ефесцима*, PG 62, 484.

¹⁶⁴ Види: Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посијања*, PG 54, 585.

¹⁶⁵ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља јо Мајшеју*, Омилија А, PG 57, 13-16.

¹⁶⁶ Јован Златоусти, *Беседа онима који не долазе редовно на црквене скујове*, PG 51, 71.

¹⁶⁷ Сравни: Максим Исповедник, *Одговори Таласију*, 58, PG 90, 63В.

¹⁶⁸ Види: Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посијања*, PG 53, 100А.

Цркве, који је избрушен Духом Светим. Продуховљени и облагодаћени Јован је одгонетнуо тајну Богочовечанске Личности Исуса Христа, што ће рећи да је одгонетнуо тајну Божијих речи - Светога Писма. Озарен Духом Светим Јован је убедљиво показао да извор сазнања тајне нису мртва слова текста Светога Писма, него да је источник Дух Свети. Ту Свети Јован још показује да је Свето Писмо Јеванђеље Христово, а не човеково. Другачије речено, Златоусти никада не поистовeћује језик Писма који описује са Истином, јер истинска сила Божија нема своје биће у слоговима и речима.¹⁶⁹ У делима Златоустовим фигура речи не постаје украс који је самоме себи сврха.¹⁷⁰ Жижа Светога Писма и Свештеног Предања је Богочовечанска Личност Исуса Христа као Тајна и жива Реч Јеванђелска. Златоусти нам је показао да приликом тумачења Светога Писма код православног егзегете нема нагађања, измишљања, претпостављања, фантазирања, новотарија итд. Све мора бити у духу учења Православне Цркве. Укратко речено, православног егзегету, украшеног красотами боголепног живљења, треба да краси истинољубивост. Уз то је низоставна молитва.¹⁷¹ У том смислу Златоусти вели: „Треба хтети и трудити се, но и полагаати сву наду на Божије човекољубље“.¹⁷²

Из свега напред реченог видимо да је духоносни Јован Златоусти библијски човек, освећен човек који је „видео“ Христа и који „живи“ Христом, духовођени егзегета, велики истраживач и познавалац Светога Писма који га је кроз подвижнички живот доживљавао изнутра у светлости Светога Предања, верни црквени тумач речи Божије, који није роб слова текста Светога Писма, него чврсто стоји на земљи док му је поглед упрт на небо, и који је као ни један други тумач егзегета својим динамичним и живописним тумачењем остао источник надахнућа каснијим црквеним тумачима на које је утицао кроз векове. Свети Јован је показао да је учење Светога Писма садржај богослужења Православне Цркве.

Златоусти, као васељенски учитељ и егзегета, осуђује оне тумаче који се постављају у улогу судије над текстом Светога Писма.¹⁷³ О свом егзегетском раду су карактеристичне Златоустовом речи: „Свето Писмо је бездан пун проблема. Ако и решимо један, још увек нисмо решили све. Али, по људском схватању, право решење ових проблема јесте вера преко које знамо да Бог делује праведно, човекољубиво и корисно.“¹⁷⁴

¹⁶⁹ Види: Григорије Нисијски, *Пројив Евномија*, 2, 283, PG 45, 1009.

¹⁷⁰ Види: Михаил Дронов, „Свети Јован Златоусти, архиепископ Константинопољски учитељ петнаест векова“, у: *Слава Господу за све*. Изабране беседе, поуке и писма, Београд 2010, 628.

¹⁷¹ Јован Златоусти, *О молићви*, PG 50, 777.

¹⁷² Јован Златоусти, *Тумачење Посланице Римљанима*, 16, PG 60.

¹⁷³ Јован Златоусту, *О разумевању Ајосџола и Архиејереја нашеј исјоведана*, PG 64, 480-481.

¹⁷⁴ Јован Златоусти, *Беседа на Дела Ајосџолска*, XXIV, PG 60, 183.

Ишчитавајући дела Светога Јована Златоуста, а затим проучавајући речи и мисли Златоустове, дошли смо до закључка да се Златоусти у својим тумачењима првенствено ослања на озарење духовне светлости које му дарује Господ, и због тога његова тумачења можемо посматрати као динамични наставак Јеванђеља Христовог, у којима је све одмерено и на свом месту. Свети Јован открива истину да од Светога Писма бољег учитеља нема,¹⁷⁵ и да нам за тумачење Светога Писма на првом месту није потребна људска мудрост, већ нам је потребно Откривење Божије.¹⁷⁶

Код Светог Јована све је у духу Цркве, и његова тумачења одликује црквеност и радосна вест о спасењу човека и васцеле Божије творевине. У Златоустовим тумачењима нема ничег исхитреног нити преувеличаног. Свети Јован у својим тумачењима ништа није изменио, додао, нити одузео Светоме Предању. Сва Златоустова егзегетска дела су прожета вечном истином, и плод су Духа Светог. Његова тумачења бисмо могли назвати: човекољубивим гласом Цркве. Дубоко верујемо да се кроз Јована Златоуста види Исус Христос у свој слави Својој.

Пошто „очи вере виде оно што се не види“,¹⁷⁷ предуслов црквеном и исправном тумачењу Светога Писма као књиге живих и књиге Цркве јесте православна вера. „Зато вам не допуштам“, вели свети Јован Златоусти, да ишта друго кажете док не кажете *верујем*“.¹⁷⁸ С потпуним разлогом је Јован још за живота био признат од највећих црквених писаца, учитеља и Отаца. Велики утицај су Златоустова тумачења оставила и на хришћанску духовност. Јованове богате и дубоке мисли, које је излагао на својски, мајсторски и популаран начин, богодоличне су и човекодличне. Егзегетска дела Златоустова сачињавају средиште и круну његовог стваралаштва. Као тумач Светога Писма Свети Јован је истински Божији сарадник, који је постигао непогрешив осећај православности, и који сабира све оне истине што су расуте по Светом Писму и он их *мешодом илешенија* плете у живу тканицу. Златоусти, који никада није покушавао да докучи оно што је у тајни Светога Писма прећутано,¹⁷⁹ православни је тумач Светога Писма који је са својим боголиким животом сведочио истину са којом је живео, а та истина је васкрсли Месија Исус Христос. Можемо слободно рећи да је Златоусти испунио своју дужност и циљ православног егзегете, пошто се успешно уживео у мисли Духа Светог, следио их и јасно их, на свето предањско-динамични начин, изнео на светлост дана. Златоусти је, служећи Јеванђељу,

¹⁷⁵ Види: Јован Златоусти, *Беседе*, РГ 51, 90.

¹⁷⁶ Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посињања*, РГ 53, 175. и РГ 55, 118.

¹⁷⁷ Јован Златоусти, *Беседа на Последње дане*, 2, РГ 56, 272.

¹⁷⁸ Јован Златоусти, *Катихезе*. Десета беседа, последња катихеза онима који хоће да се просвете и зашто се Крштење назива бањом новог рођења, Београд 2008, 129.

¹⁷⁹ Види: Јован Златоусти, *Беседе*, 4,3, РГ 57, 43.

прво својим животом објавио Јеванђеље, а тек затим речима.¹⁸⁰ Проницљиви Златоусти није био роб мртвог слова нити површног смисла текста, него посматрајући све из литургијског искуства, његова се тумачења налазе у потпуној сагласности са разумом (*умом*) Светога Писма. Вођен филозофијом Духа Светога, духовно проницљиви Јован је као ауторитативни црквени егзегета веома добро разликовао „слово“ Писма од „духа“. Један православни истраживач Јованових дела добро примећује: „Запрепашћује нас фантастична способност св. Јована Златоуста да исцрпи све замисливе и незамисливе могућности логичке анализе свештених текстова и све нивое њиховог разумевања. Притом је он, као крајње трезвени реалиста, идеално успостављао равнотежу између духовно-логичког смисла и моралног, богословско-символичког, алегоријског тумачења текста.“¹⁸¹

Све оно што је Златоусти изнео у својим беседама није плод његових досетки, него је то оно што је он као црквени и литургијски егзегета успео, помоћу нетварне благодати Божије да схвати и да уђе у тајну садржаја, смисла и поруке Светога Писма, а исто тако је успео да духовно духовним докаже, јер је Златоусти православно својих тумачења сведочио литургијским етосом, односно, делима и речима, због чега је његово име записано на небесима. Пошто је Златоусти добро знао да непрестано изучавање Светога Писма доноси непролазну корист,¹⁸² али да његово тумачење није индивидуална ствар појединца, него да изучавање бива у Заједници¹⁸³ и под руководством Заједнице, за Златоустова тумачења можемо рећи да су израз живе саборности Цркве Христове. Када Свети Јован тумачи реч Божију, он у ствари свештенодјствује. Односећи се према Светом Писму као свештеној историји а не као причи,¹⁸⁴ Златоусти је у својим тумачењима јасно предао Цркви тајну богословља.

Духовни горастиас и славни беседник Јован Златоусти је своју личност изградио на библијско-светоотачким изворима, због чега му је ум био библијски и начин размишљања црквено-библијски. Богословско стваралаштво Светог Јована Златоуста остварено је благодаћу и дејством Духа Светога. Златоусти јасно сведочи да су од Духа Светога дарови откривења.¹⁸⁵

Цариградског патријарха Јована Златоуста као егзегету бисмо могли да назовемо *златним ијерудом Цркве Христове* и *очима Цркве*, који је вечну истину препознао у лику Богочовека Исуса Христа, и неустрашиво је проповедао и сведочио до краја свог земног живота. Златоусти је црквено-предањски човек који је верно изнео учење Светога Писма и Цркве Христове.

¹⁸⁰ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Дела Ајосџолских*, РГ 60, 18.

¹⁸¹ Михаил Дронов, „Свети Јован Златоусти, архиепископ константинопољски“, у: *Златне речи о Боју и људима*, Београд, 2004, 408.

¹⁸² Види: Јован Златоусти, *Беседе*, РГ 51, 90.

¹⁸³ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Прве ѱосланице Коринћанима*, РГ 61, 46.

¹⁸⁴ Види: Георгије Флоровски, *Источни Оци IV века*, стр. 347.

¹⁸⁵ Види: Јован Златоусти, *Беседа на Педесетницију II*, РГ 50, 464.

Јованово ерминевтичко богословље представља сабирно сочиво целокупног библијског богославља Цркве Христове. Изучавајући дела Светог Јована Златоуста, и посматрајући Златоуста као егзегету, дошли смо до закључка да је Црква Христова „животни простор“ у којем је Свето Писмо настало, у којем се чита, тумачи и у којем се разумева тајна Светога Писма. У својим тумачењима Златоусти првенствено говори о сусрету облагодатеног човека са Живим и Самообјављеним Богом, а мање се користи ерминевтичком анализом појединих речи и слова Светога Писма. Златоусти није површно и летимично читао Свето Писмо, нити се у својим тумачењима задржавао на слову Писма и на ономе што се налази на површини, него је мудро продирао кроз слово у дубљи смисао Писма, и открио нам лепоту појмова и скривену красоту Духа. По Златоусту, у Светом Писму „не постоји несрећена дујица, него благодат Духа, која озарује наш разум и даје нам изналажење онога што тражимо“.¹⁸⁶

Све што је Златоусти написао, написао је на таблицама свога облагодатеног срца.

За проницљивог Јована бити тумач Светога Писма значи бити црквен, одуховљен и охристовљен човек, који расуђује Духом Светим. Што ће рећи да је православни библијски егзегета упућен на Духа Светога, који покреће таласе мисли православног егзегете, и посредством њих упућује да реч добро плови.¹⁸⁷ Тако и закључује Златоусти: „Зато нам доликује да приступамо божанским речима будући вођени благодаћу одозго и примивши просветљење Духа Светога. Јер за разумевање онога што је написано у божанском Писму није потребна људска мудрост, него откривење Духа да, истински спознавши мисао написаног, задобијемо велику корист од тога.“¹⁸⁸

Истините су речи Блаженог Теодорита изречене о Јовану Златоусту да он и данас потоцима свога учења залива читаву васељену.

Сумирајући рећи ћемо да када је Свети Јован богословствовао, он је за темељ имао Свето Писмо и Свештено Предање. Златоусти се удостојио да види скривену лепоту Светога Писма, јер је био обасјан просветљењем знања. У својим тумачењима је Свети Јован изражавао свој божански доживљај.

Проучавајући личност и богословско дело Светог Јована Златоуста, и проникнувши у духовну климу Златоуста, рећи ћемо да смо дубоко уверени да су ерминевтичка дела Јована Златоуста натопљена благодаћу Духа Светога и да служе као путоказ потоњим православним тумачима Светога Писма, које је Златоусти обасјао умним зрацима. Дотакнувши се трагова Духа Светога у Златоустовим тумачењима, основано сматрамо Златоусто-

¹⁸⁶ Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посјања*, РГ 53, 106ВС.

¹⁸⁷ Види: Григорије Нисијски, *Тумачење Песме над Песмама*, XII, РГ 44, 1016АВ.

¹⁸⁸ Види: Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посјања*, XXI,1, РГ 53, 175.

ва тумачења изворном пројавом божанске истине. То и јесте разлог што Светога Јована Златоуста с пијететом помињемо.

На крају навешћемо речи Златоустове које он упућује православним егзегетама: „Немојмо олако прелазити преко онога што се налази у божанственом Писму, нити се површно задржавати нао ономе што се тамо говори, него спустивши се у дубину и спознавши богатство које је тамо скривено, прославимо Господа“.¹⁸⁹

On St. John Chrysostom as an Exegete

Summary: This paper presents an analysis of the writings of St. John Chrysostom, with the special reference to the evaluation of his unique interpretations and explanations of the Holy Scripture. The paper will be highlighted St. John's exegetical principles and methods used in the interpretation of Scripture, but in the liturgical context. Analysis of St. John's *kerygma* on a certain biblical passages and thoughts is the best indicator of his exegesis and his desire to represent the Holy Scripture as the sole factor of man's Salvation. This paper aims to highlight the fact that knowledge of biblical interpretation of the Fathers of the Church and their theological thought contributes to the vivid renewal of Orthodox theology.

Keywords: Saint John Chrysostom, Scriptures, Gospel, exegesis, kerygma

¹⁸⁹ Јован Златоусти, *Тумачење на књију Послања*, 62,3, PG 54, 535.